

ნორმის განსაზღვრულობის პრინციპის სამართლებრივი ასპექტები

ნათია მამუკაშვილი*

I. შესავალი

სახელმწიფოს უმთავრესი ვალდებულება ადამიანის უფლებებისა და დემოკრატიის დაცვა, კანონის უზენაესობის განმტკიცება და სამართლიანობის უზრუნველყოფაა.¹ თანამედროვე დემოკრატიული სახელმწიფოს კონცეფცია ისეთი ძირითადი ნაწილებისგან შედგება, როგორცაა: დემოკრატია, კონსტიტუციონალიზმი და ლიბერალიზმი. ჩამოთვლილთაგან თითოეულის არსებობა აუცილებელი პოლიტიკურ სისტემაში, რათა შესრულდეს ძალაუფლების ერთადერთი წყაროს – ხალხის, დაკვეთა, და რეალიზდეს ნამდვილი დემოკრატია.²

ლიბერალური დემოკრატია აღიარებს ინდივიდის მორალურ უპირატესობას, რომლის თანახმადაც, ყოველი ადამიანი დაბადებით თავისუფალია და, შესაბამისად, ფუნდამენტურ უფლებათა მატარებელი სუბიექტია. დემოკრატიის მთავარი მიზანია ამ უფლებების ყოველდღიურ ცხოვრებაში რეალიზება.³

თანამედროვე კონსტიტუციონალიზმში დამკვიდრებული პრინციპების თანახმად, კონსტიტუცია, როგორც უზენაესი ძალის მქონე ნორმატიული აქტი, გამოიყენება სახელმწიფო ხელისუფლების შეზღუდვისა და მასზე გონივრული კონტროლის დანერგვის

* დოქტორანტი, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის ასისტენტი.

¹ Chirwa D. M., *The Doctrine of State Responsibility as a Potential Means of Holding Private Actors Accountable for Human Rights*, *Melbourne Journal of International Law*, Vol. 5, 2004, 11-13.

² Hardin R., *Liberalism, Constitutionalism, and Democracy*, Oxford University Press, 2003, 1-2.

³ იქვე, 8.

მიზნით.⁴ თავის მხრივ, ხელისუფლების შეზღუდვის საჭიროება ქმნის კანონის უზენაესობას, რომელიც თავად კონსტიტუციიდან იღებს საწყისს და კონსტიტუციონალიზმის ძირითადი ელემენტია.⁵

ნორმის განსაზღვრულობა კანონის უზენაესობის ცენტრალური რგოლია, იგი, იმავდროულად, ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სამართლებრივი ინსტრუმენტია, რომლის გამოყენებაც საკონსტიტუციო მართლმსაჯულებაში დღითიდღე იზრდება.⁶ შესაბამისად, აღნიშნული პრინციპის სწორად გაგებისთვის აუცილებელია მისი სამართლებრივი ასპექტების გამოკვლევა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ნორმის განსაზღვრულობის იურიდიულ ინსტრუმენტად გარდაქმნა გამოიწვევს მის არასწორ ინტერპრეტაციას და გამოყენებას/შეფარდებას. წინამდებარე ნაშრომი სწორედ ნორმის განსაზღვრულობის პრინციპის არსის გამოკვლევას ემსახურება, რისთვისაც ფოკუსირება მისი ძირითადი ელემენტების შესწავლაზე ხდება. ნაშრომში, ასევე, ადგილი ეთმობა მოძღვრებებს ნორმის განსაზღვრულობის შესახებ, რომელიც თავის მხრივ, ნორმის განსაზღვრულობის თეორიული ასპექტების სრულფასოვანი აღქმისთვის მნიშვნელოვანია.

II. ნორმის განსაზღვრულობის პრინციპის მნიშვნელობა სამართალშეფარდებისას

კელზენი ახდენს კონსტიტუციისა და ყველა სხვა ნორმის საწყისის იდენტიფიცირებას, რომელიც მისი მოსაზრებით, ძირითადი ნორმაა. ძირითადი ნორმა ნებისმიერი ადამიანისთვის შესასრულებლად სავალდებულო კომპონენტია. რადგან იგი არსებობს, როგორც სამართლებრივ სისტემაში, ასევე სამართლებრივ აზროვნებაში.

⁴ გეგენავა დ., კონსტიტუციის განმარტება და მასთან დაკავშირებული ზოგიერთი პოლიტიკურ-სამართლებრივი ასპექტი, ჟურნ. „თანამედროვე სამართლის მიმოხილვა“, N1, 2013, 102.

⁵ Zuckert M., *Natural Rights and Modern Constitutionalism*, *Northwestern Journal of International Human Rights*, Vol. 2, No.1, 2004, 12-14.

⁶ Opinion No. 648/2011, CDL-AD (2012) 014 on Legal Certainty and the Independence of the Judiciary in Bosnia and Herzegovina, Adopted by the Venice Commission at its 91 st Plenary Session, Venice, 15-16 June 2012.

ნებაში, რომლის განმარტებასაც მოსამართლეები და იურისტები ახდენენ. კელზენი ცალკეულ ნორმას ღირებულად არ მიიჩნევს და ხაზს უსვამს „თავად, ამ ნორმის სხვა ნორმისგან ძალმოსილების მიღების“ აუცილებლობას.⁷ მისი თეზისის თანახმად, ცუდი კანონიც კი შესასრულებლად სავალდებულოა, ვინაიდან ის კანონია.⁸ აღნიშნულ პოზიციას მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ნორმის განსაზღვრულობის ჩამოყალიბებაში,⁹ რომელმაც სასამართლო პრაქტიკის კვალდაკვალ უფრო მეტი დატვირთვა და მნიშვნელობა შეიძინა.

თანამედროვე სამართლის ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენლის, როლანდ დუორკინის მოძღვრების თანახმად, წესები გამოიყენება ყველას მიმართ, ხოლო პრინციპებს გაცილებით მეტი „წონა“ აქვთ.¹⁰ დუორკინს მიაჩნია, რომ ნებისმიერი საკითხი, რომელსაც კანონი არ ანესრიგებს, შესაძლოა, გადაწყდეს სამართლის პრინციპების საფუძველზე. ამ საკითხში იგი უდიდეს როლს აკისრებს მოსამართლეს, რომელიც ვალდებულია კანონმდებლის უძღვრების შემთხვევაში, სამართლის არსის დაურღვევლად მოანესრიგოს კონკრეტული საკითხი¹¹ და შექმნას კანონზე აღმატებული სამართლის პრინციპები¹², რათა არამართლზომიერი ქმედების ჩამდენი პირის მიმართ სასარგებლო გადაწყვეტილება არ მიიღონ¹³, ვინაიდან პრინციპებთან შეუსაბამო კანონის გამოყე-

⁷ უექსი, რ., სამართლის ფილოსოფია ძალიან მოკლე შესავალი, მ. ბაბუხაძის თარგმანი, ი. ბაჩიაშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 2012, 47-51.

⁸ Patterson E.W., Hans Kelsen and His Pure Theory of Law, *California Law Review*, Vol. 40, No. 1, 1952, 6-7.

⁹ Jelic Z., *An Observation On The Theory of Law of Hans Kelsen*, *Law and Politics*, Vol. 1, No5, 2001, 555-556.

¹⁰ დუორკინი რ.მ., წარმოადგენს თუ არა სამართალი წესების სისტემას, ნიგნში: სამართლის ფილოსოფია, რ.მ. დუორკინის რედაქტორობით, თბილისი, 2010, 41.

¹¹ უექსი, რ., სამართლის ფილოსოფია ძალიან მოკლე შესავალი, მ. ბაბუხაძის თარგმანი, ი. ბაჩიაშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 2012, 60.

¹² იქვე, 66.

¹³ დუორკინი რ.მ., წარმოადგენს თუ არა სამართალი წესების სისტემას, ნიგნში: სამართლის ფილოსოფია, რ.მ. დუორკინის რედაქტორობით, თბილისი, 2010, 41-43.

ნების შემთხვევაში, გადანყვეტილება უსამართლო იქნება და დაირღვევა სამართლის მთლიანობა, რაც დუორკინისთვის ამოსავალი დებულებაა.¹⁴

დუორკინი, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ზოგიერთ პრინციპს წესზე მაღლა აყენებს და მას, როგორც კანონს, შესასრულებლად სავალდებულო ძალის მქონე დანაწესს ისე განიხილავს. სწორედ ამ კატეგორიის პრინციპების რიცხვს მიეკუთვნება ნორმის განსაზღვრულობა, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობაში ნორმატიულად გაცხადებული წესი, მართალია, არაა, თუმცა მოსამართლემ საკითხის გადანყვეტისას უნდა გაითვალისწინოს და აუცილებლად იხელმძღვანელოს ამ პრინციპით.

რადბრუხი ნორმის განსაზღვრულობას, სამართლიანობასა და მიზნობრიობასთან ერთად, სამართლის ძირითად საყრდენ ბოძად განიხილავს.¹⁵ სამართალთან მიმართებით, რადბრუხი აღნიშნულ სამ პრინციპში პრიმატად ნორმის განსაზღვრულობას მიიჩნევს, იმ არგუმენტით, რომ, მთავარია, ნორმა კანონმდებლობაში ნათლად იყოს ჩამოყალიბებული, ხოლო იმ შემთხვევაში, თუკი კანონმდებლობით სამართლიანობის პრინციპი მნიშვნელოვნად დაითრგუნება, სასწორი ამ უკანასკნელის სასარგებლოდ გადაიხაროს.¹⁶

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ბუნებითი სამართლის იდეებმა გადანონა პოზიტიური სამართალი.¹⁷ ასევე, ბუნებითი სამართლის სასარგებლოდ შეიცვალა რადბრუხის მოსაზრება,¹⁸ რომელსაც

¹⁴ უექსი, რ., სამართლის ფილოსოფია ძალიან მოკლე შესავალი, მ. ბაბუხადიას თარგმანი, ი. ბაჩიაშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 2012, 63.

¹⁵ Bix B.H., Radbruch's Formula and Conceptual Analysis, *The American Journal of Jurisprudence*, Vol. 56, 2011, 47-48.

¹⁶ ხარებავა, გ. რადბრუხის ფორმულა, წიგნში: *Corpus Juris*, ნ. I, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2015, 30-31.

¹⁷ უექსი, რ., სამართლის ფილოსოფია ძალიან მოკლე შესავალი, მ. ბაბუხადიას თარგმანი, ი. ბაჩიაშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 2012, 14.

¹⁸ რადბრუხი გ., სამართლის ფილოსოფიის ხუთი წუთი, დ. გეგენავას თარგმანი, ჟურნ. „სარჩევი“, N 1-2(3-4), თბილისი 2012, 238-240.

მოსამართლის უმთავრეს ღირებულებად ნებისმიერი საქმის სამართლიანობის საფუძველზე გადანყვეტა მიაჩნია.¹⁹

რადბრუხისთვის მოსამართლე მაინც სამართლის განსაზღვრულობის პროცესში კვლავაც უპირველეს ფიგურად რჩება, რომლის ძალაუფლებასაც ნებისმიერი საზოგადოებისთვის აუცილებელ და შესასრულებლად სავალდებულო კომპონენტად მიიჩნევს, მიუხედავად საზოგადოების პოლიტიკური რეჟიმისა თუ მმართველობის ფორმისა, იქნება ეს ნაციისტური თუ გარდამავალი რეჟიმის ქვეყანა.²⁰

აღსანიშნავია, რომ რთულ სამართლებრივ-პოლიტიკურ ვითარებაში კვლავაც მოსამართლეზე მოდის სამართლის განსაზღვრულობისა და კანონის უზენაესობის დაცვა. სწორედ ამ დროს ექცევა მოსამართლე ყველაზე დიდი წნეხის ქვეშ – გადანყვიტოს კონკრეტული საქმე პირადი პასუხისმგებლობისა და ისეთი მნიშვნელოვანი ბუნებითი უფლების საფუძველზე, როგორცაა სამართლიანობა. სამართლიანობა კი ნაციისტურ რეჟიმგამოვლილი რადბრუხის აზროვნებაში, როგორც აღინიშნა, ანაცვლებს ისეთ პრინციპს, როგორცაა სამართლის განსაზღვრულობა და მისი ძირითადი ელემენტი – კანონის განჭვრეტადობა²¹. ეს ყოველივე, ალბათ, განპირობებულია იმ გარემოებით, რომ დემოკრატიული მმართველობის არმქონე ქვეყნებში კანონის უზენაესობა ცალსახად დათრგუნულია და, შესაბამისად, უპირატესობა ბუნებით სამართალს ენიჭება, ხოლო დემოკრატიული რეჟიმის შენარჩუნებისთვის აუცილებელია კანონის უზენაესობის, მისი აუცილებელი შემადგენელი ელემენტის – კანონის განჭვრეტადობის, დაცვა.

როულზის შემოქმედებაში ნორმის განსაზღვრულობა უპირისპირდება ნორმის უსამართლო შინაარსს, სადაც უსამართლო ნორმა იმთავითვე განწირულია და მიუხედავად იურიდიული ძალისა,

¹⁹ Leawoods H., Gustav Radbruch: An Extraordinary Legal Philosopher, Washington University Journal of Law & Policy, Vol. 2, 2000, 498.

²⁰ იქვე, 498-499.

²¹ რადბრუხი გ., სამართლის ფილოსოფიის ხუთი წუთი, დ. გეგენავას თარგმანი, ჟურნ. „სარჩევი“, N 1-2(3-4), თბილისი 2012, 238-240.

შეუძლებელია მისი კანონად აღქმა.²² თუმცა ისიც აღსანიშნავია, რომ როულზი უსამართლო ნორმის სრულ უგულებელყოფას არ ახდენს და უსამართლობის ხარისხს ნორმის იურიდიულ ძალმოსილებას უკავშირებს, რომლის თანახმადაც, რაც უფრო ნაკლებად არღვევს ნორმა უსამართლობის ხარისხს, მით მეტად არის მისი გამოყენება შესაძლებელი.²³ საბოლოოდ, როულზი აბათილებს უსამართლობას, როდესაც მას უპირისპირებს ნორმის მკაფიო შინაარსსა და განსაზღვრულობას.²⁴

III. ნორმის განსაზღვრულობის თანამედროვე კონტექსტი

სამართლის დოქტრინაში გავრცელებული მოსაზრების თანახმად, ნორმის განსაზღვრულობის საჭიროება ხელს უწყობს თავად ამ ნორმის ყოველგვარი სირთულის გარეშე აღსრულებას.²⁵ აღსანიშნავია, რომ სამართლებრივი ნორმის მკაფიო განჭვრეტადობა სამართლის სუბიექტებისაკენ მიმართული ერთგვარი შეტყობინებაა, რომელიც იძლევა ინფორმაციას ნორმის ადრესატების უფლებებისა და ვალდებულებების შესახებ.²⁶ კონტინენტური ევროპის სამართლის სისტემის მქონე ქვეყნებში ნორმის განსაზღვრულობის მიმართ მოლიდინში მყოფი უმთავრესი რგოლი საკანონმდებლო ორგანოა, ხოლო საერთო სამართლის სისტემის მქონე ქვეყნებში – სასამართლო, ვინაიდან სწორედ მათ ევალებათ ნორმის მკაფიოდ ფორმულირება და მისი სასამართლოში განმარტება.²⁷

²² Rawls J., *A Theory of Justice*, Harvard University Press, 1999, 3-4.

²³ იქვე, 5-6.

²⁴ იქვე, 483-484.

²⁵ Pranevičienė B., Ruibytė L., *Problems of the Implementation of the Principles of Legitimate Expectations, Legal Certainty and Legal Safety in The Sphere of Higher Education*, *Baltic Journal of Law & Politics*, Vol.2, No.2, 2009, 61-63.

²⁶ Wade H.W.R., *The Concept of Legal Certainty, A Preliminary Skirmish*, *Modern Law Review*, Vol.4, No.3, 1941, 189-190.

²⁷ Avila H., *Certainty in Law*, Switzerland, 2016, 6-8.

ნორმის განსაზღვრულობის თეორიული ასპექტი არის იმ მოთხოვნების ერთობლიობა, რომელიც უზრუნველყოფს სამართლებრივი სისტემის სტაბილურობას და, იმავდროულად, ხელს უწყობს სამართალშემოქმედების პროცესის გაჯანსაღებას, ნორმის დანაწესის აღსრულების ხელშეწყობას.²⁸ ნორმის განსაზღვრულობა მიზნად ისახავს სამართალსუბიექტის ქმედებების ადაპტირებას მოქმედ კანონმდებლობასთან, სახელმწიფო ჩარევისგან დაცვის უზრუნველყოფასა და ინდივიდის დამაჯერებლობას ნორმის იურიდიული ძალმოსილების მიმართ.²⁹

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სასამართლო პრაქტიკაში მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა ნორმის განსაზღვრულობის პრინციპს, რომელიც სანყის კანონის უზენაესობიდან იღებს და მის შემადგენელ აუცილებელ კომპონენტად მიიჩნევენ.³⁰ ევროპულ სამართალში ნორმის განსაზღვრულობა თავის თავში რამდენიმე ასპექტს მოიცავს, რომლებიც საქმის გარემოებების გათვალისწინებით, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, ერთად ან ცალ-ცალკე ქმნიან უფლებებში გაუმართლებელი ჩარევისა და სამართალსუბიექტთა უფლებების შეზღუდვის პრევენციას. განსაზღვრულობის ყველაზე მნიშვნელოვანი ელემენტებია ნორმის: ხელმისაწვდომობა, მკაფიოდ ჩამოყალიბება, შინაარსის მარტივად აღქმა, გრამატიკული შინაარსი, პროგნოზირება, ერთგვაროვანი ინტერპრეტაცია, ზოგადი ხასიათი, უკუქცევითი ძალის აკრძალვა, კანონთან შესაბამისობა, ლეგიტიმური მოლოდინი, კერძო და საჯარო ინტერესთა შორის ბალანსი.³¹

1. ნორმის ხელმისაწვდომობა

ნორმის განსაზღვრულობის პრინციპის მიხედვით, ნორმა უნდა იყოს ხელმისაწვდომი, რაც, ფართო გაგებით, გულისხმობს კანონ-

²⁸ Lord Mance, *Should the Law Be Certain*, Oxford, 11th October 2011, 3-4.

²⁹ Neuhaus P.H, *Legal Certainty versus Equity in the Conflict of Laws*, *Law and Contemporary Problems*, Vol. 28, No.4, 1963, 975-976.

³⁰ Avila H., *Certainty in Law*, Switzerland, 2016-1-3.

³¹ იქვე, 188-189.

ნის გამოქვეყნების სავალდებულობას. კანონის განჭვრეტადობისა და მისი შინაარსის აღქმისთვის აუცილებელია პირს ჰქონდეს კანონზე ყოველგვარი შეფერხების გარეშე წვდომა. კანონი მოქმედებს მის კანონიერ ძალაში შესვლიდან, რა დროსაც საჭიროა მისი ოფიციალურად გამოქვეყნება და, იმავდროულად, ნორმის სუბიექტებისთვის შეუზღუდავი სახით მინოდება.³²

2. ნორმის მკაფიოდ ჩამოყალიბება

ნორმის განსაზღვრულობის ძირითადი არსის თანახმად, აუცილებელია, მოქმედი კანონმდებლობის მკაფიოდ ჩამოყალიბება, რათა ძირითადი უფლებების პრაქტიკულ რეალიზაციას საფრთხე არ შეექმნას და მოხდეს ამ უფლებათა საზოგადოებრივი ურთიერთობების ნებისმიერ სფეროში დაცვა, იქნება ეს კანონის იმპლემენტაციის თუ მართლმსაჯულების ადმინისტრირების პროცესი.³³ ნორმის მკაფიოდ ჩამოყალიბება თავისთავად გულისხმობს შინაარსის ისეთ ფორმულირებას, რომელიც გამორიცხავს ადრესატებისთვის შინაარსის სხვაგვარად აღქმის შესაძლებლობას.³⁴

3. ნორმის შინაარსის მარტივად აღქმადობა

კანონის ძალაში შესვლის შემდეგ, მომდევნო ეტაპია მისი შინაარსის გაგება. აქ ყურადღება ექცევა პიროვნების მიერ ნორმატიული შინაარსის აღქმას. კანონი მისი ადრესატებისთვის უნდა იყოს ადვილად აღქმადი და იძლეოდეს შედეგების მარტივად წინასწარ განჭვრეტის, მაგალითად, გადასახადის გამოთვლის შესაძლებლობას.³⁵ ეს ყოველივე კი მჭიდროდ უკავშირდება ლეგი-

³² იქვე.

³³ Maxeiner J., Some Realism about Legal Certainty in the Globalization of the Rule of Law, *Houston Journal of International Law*, Vol.31, No.1, 2008, 31-32.

³⁴ იქვე, 30.

³⁵ Schonberg S. J., Legal Certainty and Revocation of Administrative Decisions: A Comparative Study of English, French, and EC Law, *Yearbook of European Law*, Vol.19, No.1, 1999, 257.

ტიმური მოლოდინის პრინციპს, შესაბამისად, ნორმის განსაზღვრულობისთვის სასიცოცხლოდ აუცილებელია კანონის მკაფიოობის, განჭვრეტადობისა და თანმიმდევრულობის უზრუნველყოფა.³⁶

4. გრამატიკული შინაარსი

ნორმის განსაზღვრულობის თანმდევი, კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია ნორმის გრამატიკული შინაარსი. გარდა იმისა, რომ ნორმა სამართლებრივად უნდა იყოს ნათლად გაგებადი, საჭიროა, მისი გრამატიკული შინაარსი არ ქმნიდეს ნორმის სხვაგვარად აღქმისა და განმარტების საშუალებას.³⁷ ამისთვის კი საჭიროა ტექსტის მკაფიოდ რეგლამენტირება, გრამატიკული ბუნდოვანების ან ორაზროვანი შინაარსის აღმოფხვრა.³⁸

5. ნორმის პროგნოზირება

ნორმის განსაზღვრულობის კიდევ ერთი სტრუქტურული ერთეულია მისი პროგნოზირება, რომელიც, უპირველეს ყოვლისა, გულისხმობს კანონმდებლობის მოულოდნელი ცვლილებების ნაკლებ ხარისხს.³⁹ კანონში ხშირად განხორციელებული ცვლილებები თავისთავად ხელს უშლის სტაბილური გარემოს არსებობას და ნორმის პროგნოზირებას.

6. ნორმის ერთგვაროვანი ინტერპრეტაცია

ნორმის ჩამოყალიბებისა და მიღების პროცესში კანონმდებელს ყველაზე „მიძიმე ტვირთი“ აკისრია. ამ დროს კანონმდებელმა უნდა

³⁶ Avila H., *Certainty in Law, Switzerland*, 2016 93-94.

³⁷ Duperron R.A., *Interpretation Acts – Impediments to Legal Certainty and Access to the Law*, *Statute Law Review*, Vol.26, No.1, Oxford University Press, 2005, 65.

³⁸ Avila H., *Certainty in Law, Switzerland*, 2016, 90-91.

³⁹ Bertea S., *Towards a New Paradigm of Legal Certainty*, *Legisprudence*, Vol.2, No 1, 2008, 26.

უზრუნველყოს ნორმის იმგვარი ფორმულირება, რომ მისი ადრე-სატი ნორმის შინაარსის განმარტებისას გარკვეულ სირთულეებს არ აწყდებოდეს.⁴⁰ აღნიშნულ პროცესში, თამად შეიძლება აღინიშნოს, რომ არანაკლებ მნიშვნელოვანია მოსამართლის როლი, რომელიც ნორმას უფარდებს კონკრეტულ ფაქტობრივ გარემოებებს და იღებს სამართლიან და ადეკვატურ გადაწყვეტილებას.

სამართლის განსაზღვრულობის ძირითადი არსი მიმართულია სამართლიანობისკენ. სამართლიანობისა და ნორმის განსაზღვრის პრინციპში კი მნიშვნელოვანია მოსამართლის როლი.⁴¹ მოსამართლის მნიშვნელოვანი როლის რეალიზება დიდწილად მის პროფესიონალიზმზეა დამოკიდებული. კერძოდ, საქმეზე გადაწყვეტილების გამოტანისას, კონკრეტული ნორმა შესაძლოა ენინააღმდეგება სამართლიანობის ზოგად კონტექსტს, ძლიერ მოსამართლეს კი შეუძლია თავისი შეხედულებით, შინაგანი რწმენის საფუძველზე მიიღოს სამართლიანობის პრინციპზე დაფუძნებული გადაწყვეტილება და უგულებელყოს უსამართლო ნორმა.

7. ნორმის ზოგადი ხასიათი

ნორმის ზოგადი ხასიათი, რომელიც ითვალისწინებს უფლებების შეზღუდვებს, ასევე განსაზღვრულობის კიდეც ერთი მნიშვნელოვანი სტრუქტურული კომპონენტია. სამართლის უზენაესობის პრინციპის შესაბამისად, ნორმა უნდა ვრცელდებოდეს ყველას მიმართ. იმავდროულად, კანონმდებელმა ყველა ღონეს უნდა მიმართოს უფლების შემზღუდველი ზოგადი ნორმის შემოწმებისას/მიღებისას.⁴² ცალსახაა, რომ ნორმის მოქმედების ვინრო ნრეებზე გავრცელების შემთხვევაში იშლება კანონის წინაშე

⁴⁰ McGarry J., *Effecting Legal Certainty under The Human Rights Act*, *Journal of Judicial Review*, Vol.16, No.1, 2011, 66.

⁴¹ Paunio E., *Legal Certainty in Multilingual EU Law Language, Discourse and Reasoning at The European Court of Justice*, Ashgate Publishing, 2013, 54-55.

⁴² Lord Neuberger of Abbotsbury, *General, Equal and Certain: Law Reform Today and Tomorrow*, *Statute Law Review*, Vol.33, No.3, 2012, 326-327.

თანასწორობის ზღვარი, შედეგად, გარკვეული პირები პრივილეგიას იღებენ, ხოლო სხვები – დისკრიმინაციას.

8. ნორმის უკუძალის აკრძალვა

საგულისხმოა, რომ ნორმის განსაზღვრულობა, თავისი არსით, მოიცავს ნორმის უკუძალის აკრძალვას.⁴³ სამართლის უზენაესობას საფრთხე რომ არ შეექმნას, პრიორიტეტულია კონკრეტულ ქმედებაზე გავრცელდეს თავად ამ ქმედების მარეგულირებელი ნორმა, წინააღმდეგ შემთხვევაში, უფლების მატარებელი და ამ უფლებათა განმახორციელებელი პირებისთვის შეუძლებელი იქნება ნორმის განჭვრეტა და კანონის მოთხოვნების დაცვით მოქმედება. ხშირ შემთხვევაში კანონის უკუქცევითი ძალის აკრძალვა კანონმდებლობის პრინციპია.⁴⁴ შესაბამისად, მისი შესრულება საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების პერეოგატივაცაა, ხოლო შეუსრულებლობის შემთხვევაში სასამართლოს ეკისრება ვალდებულება, სამართლიანობის აღდგენის მიზნით, მართლსაწინააღმდეგო აქტის ჩამდენი პირი დასაჯოს და ამის შედეგად დარღვეული უფლება აღადგინოს.⁴⁵

9. ნორმა უნდა შეესაბამებოდეს კანონს

სამართლებრივი უფლება-ვალდებულებების საკითხი უნდა გადანყდეს მხოლოდ კანონის და არა კონკრეტული პირის/სახელმწიფო ორგანოს დისკრეციული უფლებამოსილების საფუძველზე. ძირითად უფლებათა შეზღუდვის შემთხვევები და

⁴³ Ahmetaj H., *Legal Certainty and Legitimate Expectation in the EU Law*, *Interdisciplinary Journal of Research and Development*, Vol.1, No.2, 2014.

⁴⁴ Raitio J., *The Principle of Legal Certainty in EC Law*, Springer, 2003, 191-193.

⁴⁵ Suominen A., *What Role for Legal Certainty in Criminal Law Within the Area of Freedom, Security and Justice in the EU?*, *Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice*, Vol.2, No.1, 2014, 6-8.

შეზღუდვის ფარგლები უნდა განისაზღვროს კანონით.⁴⁶ სახელმწიფო ორგანოებს და თანამდებობის პირებს შორის უფლებებისა და მოვალეობების მკაფიო გამიჯვნა აუცილებელია.⁴⁷ ძალაუფლების მკაფიო გამიჯვნა კი, თავის მხრივ, კანონის უზენაესობის უმნიშვნელოვანესი ნაწილია. ამდენად, ძალაუფლების გამიჯვნა და შეკავება-განონასნორების სისტემა ნორმის ხშირი და თვითნებური ცვლილებების პრევენციის საწინდრად შეიძლება ჩაითვალოს.

10. ლეგიტიმური მოლოდინი

ნორმის განსაზღვრულობის პრინციპს, ასევე უკავშირებენ ლეგიტიმურ მოლოდინს, კერძოდ, როდესაც ნორმა კანონმდებლობაში ნათლადაა ჩამოყალიბებული, თუმცა აღმასრულებელი ხელისუფლების წარმომადგენლის მიერ განხორციელებული ქმედება ეწინააღმდეგება ნორმის მოთხოვნებს. ასეთ შემთხვევაში, კანონის შესაბამისად მოქმედება უმართლობად არ ჩაითვლება.⁴⁸

11. კერძო და საჯარო ინტერესთა შორის ბალანსი

საკანონმდებლო ცვლილებათა განხორციელების დროს, გასათვალისწინებელია სამართლის სუბიექტის უფლება-მოვალეობების შეზღუდვის ფარგლები, კერძოდ, საჭიროა ნორმის იმგვარად ფორმულირება, რომელსაც არ მოჰყვება კერძო და საჯარო ინტერესთა შორის ბალანსის დარღვევა, ეს უკანასკნელი კი პირდაპირ უკავშირდება კერძო და საჯარო ინტერესთა პროპორციულობას,

⁴⁶ Paunio E., *Legal Certainty in Multilingual EU Law Language, Discourse and Reasoning at The European Court of Justice*, Ashgate Publishing, 2013, 51-52.

⁴⁷ Ehm F., *The Rule of Law: Concept, Guiding Principle and Framework*, European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), CDL-UDT (2010) 011, Strasbourg, 10 May 2010, 7-8.

⁴⁸ Raitio J., *The Principle of Legal Certainty in EC Law*, Springer, 2003, 200-203.

გამომდინარეობს ნორმის განსაზღვრულობის პრინციპიდან და მის ძირითად არსს ასახავს.⁴⁹

IV. დასკვნა

შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, რომ ნორმის განსაზღვრულობა სამართლის განსაზღვრულობის შემადგენელი ნაწილია, რომლის განხორციელებისთვის აუცილებელია ისეთ პრინციპებთან თანაარსებობა, როგორებიცაა: კანონის ხელმისაწვდომობა, ნორმის უკუქცევითი ძალის აკრძალვა და მისი ერთგვაროვანი ინტერპრეტაცია. ამავდროულად, კანონი მარტივად უნდა იყოს აღქმადი, ვინაიდან იგი აწესრიგებს, როგორც წესი, იურიდიული განათლების არმქონე პირთა შორის წარმოშობილ სხვადასხვა სამართლებრივ ურთიერთობას.

ნორმის პროგნოზირება კი, შეიძლება ითქვას, რომ განსაზღვრულობის ყველაზე მნიშვნელოვანი კომპონენტია, ვინაიდან პირს, პროგნოზირების შემთხვევაში, ყოველთვის შეუძლია ქმედებების წესებზე მორგება. იმავდროულად, სასამართლო გადამწყვეტ როლს ასრულებს ნორმის პროგნოზირების აღსრულების პროცესში, რადგანაც ნებისმიერი სახელმწიფო ორგანოსა და თანამდებობის პირის გადანყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს სასამართლოში, რომელიც ამ შემთხვევაში დავის გადანყვეტის საბოლოო ინსტანციაა.

⁴⁹ Harbo T.I., The Function of the Proportionality Principle in EU Law, European Law Journal, Vol.16, No.2, 2010, 160-162.